

NYA AVHANDLINGAR

Joakim Glaser: *Fotboll från Mielke till Merkel. Kontinuitet, brott och förändring i supporterkultur i östra Tyskland*. Arx förlag, Malmö 2015. 384 s., ill. English summary. ISBN 978-91-87043-61-1.

Det är 25 år sedan Berlinmuren föll och Tyskland enades. Fortfarande är strömmen strid av försök att förstå hur det kunde hända och konsekvenserna av det. Historikern Joakim Glaser tar ett annorlunda grepp och undersöker tiden före, under och efter enandet via (öst)tyska fotbollssupportrars syn på sig själva, sitt lag och Tysklands enande.

I sin påfallande välskrivna avhandling *Fotboll från Mielke till Merkel. Kontinuitet, brott och förändring i supporterkultur i östra Tyskland* tar Glaser läsaren med in i östra Tysklands supportermiljöer. Begreppet identifikation är i undersökningens centrum. Glaser vill veta hur supporterarnas identifikationer med fotbollsklubbar har förändrats, påverkats av och påverkat de historiska förändringarna i Tyskland de senaste 50 åren.

För sin undersökning har han valt fyra klubbar från forna DDR: Berliner FC Dynamo, FC Erzgebirge Aue, FC Magdeburg samt 1. FC Union Berlin. Alla har sin egen historia och har gått olika öden till mötes efter 1990. Union Berlin, som under DDR-tiden påminde om en reguljär västlig klubb och med supportrar som uppfattades som oppositionella, spelar numera med hedern i behåll i Bundesliga 2. Dynamo Berlin som hade en stark koppling till Stasi förefaller ha attraherat både vänster-ostalgiiker och högerextremister. Den sportsliga framgången

har, i likhet med flera andra statsunderstödda DDR-lag, varit blygsam efter sammanslagningen. Magdeburg och Erzgebirge Aue är fast förankrade i Bundesliga 3 tillsammans med flera andra lag från östra Tyskland.

Teoretiskt hänvisar Glaser till begrepp som identifikation, makt, nation, narrativ och hegemoni. Det fungerar bra, men hade fungerat ännu bättre om undersökningen också hade anlagt ett utvecklat genusperspektiv. Vad är det för slags manlig kultur som tar gestalt i dessa supporterskap?

Källorna består i huvudsak av intervjuer med supportrar och observationer, inte minst av matcher. Observationerna är uppenbarligen Glasers favoritkälla. De har resulterat i en fin etnografi med flera goda iakttagelser. Utifrån sitt fältmaterial har Glaser dock överraskande lite att säga om vilka performativa uttryck supporterskapet tar sig. Men desto mer om vad det betyder och hur det förhåller sig till samhället runtomkring.

Avhandlingen beskriver en process som utifrån ett östtyskt eller östra Tyskland-perspektiv rör sig från att vilja närma sig väst till en stark kritik mot sammanslagningen och västra Tysklands dominans efter 1990. Frågan hur denna process kan beskrivas utifrån Glasers material är inte helt klarlagd. Jag tänker på att ostalgin och kritiken mot västra Tyskland också bygger på minnen från Östtyskland. Det vill säga minnen av något som av informanterna har processats under åtminstone ett kvarts sekel. Vad gör tiden med de berättade minnena? Den frågan skulle nog kunna ha bearbetats mer. Minnesintervjuerna hade onekligen vunnit på en mer ingående problematisering.

Glaser pekar på hur berättelserna om supporterskap förhåller sig till relationen mellan gamla Västtyskland och Östtyskland. Han noterar bl.a. hur ostalgin knappast är något entydigt fenomen, hur supportrar från de fyra olika klubbarna visar upp olika förhållningssätt till öst och väst, beroende dels på klubbarnas DDR-historia, dels på vilken riktning de tog efter 1990.

Poängen med att studera fotbollssupportrar är enligt Glaser att fotbollen är ett fenomen som visserligen förändrades starkt efter 1990, men som också uppvisar en stark kontinuitet i östra Tyskland. Fotbollen var starkt politiserad i DDR, men supportrarna säger att deras intresse primärt inte hade med politik att göra utan snarare med plats och tradition.

Det är givetvis en sanning med modifikation. Glaser visar med stöd av intervjuerna hur identifikationerna också har starka politiska inslag. 1. FC Union Berlin hade, som exempel, under DDR-tiden ett slags oppositionell position i den statsreglerade fotbollen. Denna position verkar på något sätt ha befasts och utvecklats efter 1990. Det vill säga, det är ju numera inte den socialistiska staten som man gör motstånd mot utan snarare kommersialiseringen av fotbollen. På så vis, menar Glaser, uppvisar Unions sup-

portrar både en kontinuitet och förändring. Motståndet finns kvar. Föremålet har bytts ut.

Glaser tycks alltså helt rimligt hävda att det politiska också var en väsentlig del av identifikationen. På något ställe skriver han om denna sida av supporterskapet som en frizon eller motstånd. Klubbarnas historia bortom murens fall erbjuder dessutom en kontinuitet in i DDR som även yngre supportrar tycks kunna identifiera sig med. Sådana identifikationer som sträcker sig längre bakåt än 1990 är, menar Glaser, inte helt vanliga i dagens Tyskland. Enandet medförde att många kulturella referenser till DDR-tiden försvann. Fotbollen förändrades men fanns kvar. Den erbjuder fortfarande möjligheter till kulturellt meningsskapande, såväl före som efter 1990.

Det här är en undersökning som visar hur studiet av sport kan ge flera goda ingångar för att förstå samhällsförändringar, vilket Joakim Glaser knappast är ensam om. Istället är sport som samhällsfenomen ett växande forskningsfält. Men Glasers undersökning måste nog ändå betraktas som ett pionjärverk. Den tar fotbollen på allvar, inte endast som en spegel av samhället utan också som en väsentlig del av det.

Lars-Eric Jönsson, Lund